

ЛИНГВИСТИЧНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД МУЛТИКУЛТУРАЛИЗМА И МНОГОЕЗИЧИЕТО

IRENA MANKOVA

Uniwersytet Sofijski im. św. Klemensa Ochrydzkiego

Мултикултурализъм и многоезичие. Сборник с доклади от Тринадесетите международни славистични четения. София, 21–23 април 2016 г. Том I. Лингвистика. Съст. М. Стефанов, П. Мартинова, Д. Григоров, Р. Петрова, В. Колев, Т. Георгиева. Велико Търново: Фабер, 2017, 720 стр.

Сборникът *Мултикултурализъм и многоезичие* съдържа доклади от Тринадесетите международни славистични четения в три тома: *Лингвистика, Литература, антропология, фолклор и Морфология, синтаксис, прагматика*. Представянето на изданието се състоя в началото на месец септември 2017 година. Във форума, проведен в Софийския университет *Св. Климент Охридски* (21–23 април 2016 г.), взеха участие хуманитаристи от шестнадесет европейски държави. Наред със силното присъствие на слависти от Сърбия, Хърватия и Украйна в конференцията участваха и представители на италиански, испански и гръцки академични средища. Над двеста доклада бяха изнесени в секциите: *Фолклористика, културология, антропология, Литературна миграция, Културна другост, Националната литература в мултикултурния свят, История на езика, Социолингвистика, Диалектология, Лексикология, Фразеология, Прагматика, Граматика и Синтаксис*. С кръгла маса бе отбелязана и шестдесетата годишнина от рождението на проф. дфн Искра Ликоманова.

Първият доклад, поместен в том I (*Някои особености на традиционното многоезичие и мултикултурализъм в България* на М. Стаменов) изследва опозицията свое – чуждо с оглед на многоезичието, като задава една от тематичните доминанти на целия сборник. Авторът на доклада прави обоснован опит да се изяснят отделни прилики и разлики при оформянето на различните по стил изразни средства, като

отчита проблемите, свързани с разбирането на турския език (в стилистичните му вариации) от страна на българите в Османската империя. Друго онагледяване на влиянието на турския върху българския език дава докладът на Георги Митринов за тенденциите в езиковата ориентация на цариградските българи през XX и в началото на XXI век. Подобен ярък пример за съвременно съжителство на различни езици и култури се посочва и в доклада на Самуел Коруниак от Словакия, който разглежда диференциалните елементи на войводинския словашки език. Направеният извод относно резултата на този многоезиков контакт е, че всъщност словашкият в тази среда е придобил много от белезите на другите езици и по този начин става плурицентричен в немайчина среда, различен от оригиналния си облик в Словакия. На тази ситуация е посветен текстът на Ц. Цветанова-Цанова, поместен в раздел *Социолингвистика*, в който е предложен модел за изследване на явлението. В доклада се разглежда развитието на българската диаспора в Молдова, където сънародниците ни се намират в чужда езикова среда, а български се говори от петото по численост малцинство. Поради тази причина за българите е необходимо да ползват поне един от останалите езици, говорени на територията на страната. Впечатление в доклада прави и метафориката, с която авторката анализира проблема, напр. заключението, че *идентичностите, които носи една личност, подобно на лучени люспи се обгръщат една друга и човек едновременно е всяка една от тях поотделно*.

Докладите в сборника са подредени в различни раздели, като отразяват последователността на представянето им по време на конференцията. Първият доклад от раздела *История на езика (Как чуждото става свое, етюд върху ранната славянска писменост, А. Бояджиев)* поставя въпроса за това, как средновековните книжовници са усвоявали езиковите норми, как са се учили да пишат буквите и знаците и да ги подреждат в определен ред. Част от докладите в раздела разглеждат стилистиката на средновековния български текст от гледна точка на историческите парадокси (*Свое и чуждо в езика на новобългарските дамаскини, В. Мичева*), а други – среднобългарските графически знаци в ортографичната система на украино-молдовски документи (*И. Царалунга*). В *История на езика* място намира и докладът на М. Димитрова *Песен на песните в Берамския бревиар*, в който авторката разяснява защо няма достатъчно текстови прилики, които да говорят, че един ранен Методиев текст стои в основата на хърватския глаголически текст. Разделът съдържа също статии върху миграциите на пътеписите (*М. Цибранска-Костова*) и изговарянето на глаголическите знаци (*М. Лукич, В. Блажевич Крезич*), както и съпоставителни изследвания върху развитието на типични за славянските езици явления: африката *дж* в български и в украински (*О. Албул*), разликите и приликите в славянските преводи на

Слово за шестия псалм от Анастасий Синайски (П. Петков), сричкотворното *r* и *l* в чакавския диалект (С. Стефанов).

В раздел *Социолингвистика* са събрани осем доклада, посветени на актуални въпроси, сред които стратификацията на словашкия език спрямо словенския (А. Тернова), славянския езиков плурицентризъм (А. Ангелов), регионализма в писмената практика на хърватските езикови школи от XIX век (Е. Грозданова), стандартизацията на хърватския език (Л. Фаркаш, Т. Бабич Сесар), особеностите на словашкия език в социалните мрежи (Н. Коленчикова). В сборника намират място и две диалектоложки студии: за българския говор в село Гребен с типичното за него удвояване на непряко допълнение (К. Сугаи) и за историята на анклавските славянски езици (сръбски, чешки и български) в Украйна (О. Паламарчук, О. Чмир).

Статиите с етнолингвистична насоченост обединяват разнообразни подходи и тематични кръгове: шегите в словашкия език като отражение на екстралингвистичната реалност, представена от национални и етнически стереотипи (А. Заборска); отношенията *свое – чуждо* в украинските рекламни текстове (В. Овидюк); езикът на рекламата с оглед на руските паремии (Е. Раденкова); военната лексика в българската и руската концептосфера (Д. Атанасова); изучаването на руски език от сръбски студенти (Е. Гусева). Подобно разнообразие е налице и в раздел *Прагматика* с текстове върху метаморфозата на междуметието *хайде* в южнославянските езици и обогатяването му с нови значения с оглед на езиците от Балканския езиков съюз, върху значимостта и предикативността на категорията *междуметие* (Н. Павлова), употребата на деминутиви в реквестивни речеви актове (Н. Нечаева) или проблема с избора на предлог, подсказващ политическа ангажираност (*На Україні“ или „в Україні“ или когато един предлог е значещ за независимостта на една държава*, Р. Камберова).

Темата *Свое и чуждо* присъства във всички дялове на сборника, включително в раздел *Граматика*, дори по отношение на падежните теории от древността до края на XIX век. Мая Радичева проследява част от най-интересните теории за падежа: на Р. Якобсон, на Фр. Данеш и П. Карлик, както и на А. Вежбицка. Разглеждат се също проблемът за миналото деепричастие в украинския език, включително в светлината на преводните решения в *Нощем с белите коне* (П. Мартинова-Иванова); категорията *таксис* в сръбския и българския език (Св. Джерманович); категорията *темпорална релативност* в българския и чешкия език (Ст. Стойчев).

Текстовете от дял *Лексикология* се фокусират върху динамиката на заетата старобългарска лексика в руския и украинския език (А. Стаменова), отделни славяно-германски паралели по отношение на формирането на деминутивните суфикси при названията на деца, малки животни и умалени обекти (И. Петров). Националното

и интернационалното, своето и чуждото, чуждото като свое се изследват с оглед на съпоставките между български и руски език, футболната терминология в украинския (И. Процик), общественно-политическата лексика в българския и руския език (К. Симеонова), немските калки в сръбския през чешкия език (М. Крамарич).

Раздел *Фразеология* засяга темата за *свое* и *чуждо* чрез фразеологизмите в старата хърватска литература (Л. Коленич, С. Чурак) и в съвременните украински медии (Н. Скиба). Дял *Ономастика* представя текст върху личното име Антон (А. Чилаш Шимпрага, Д. Ившич), характеристиките на имената на растенията в български и украински (В. Чумак, О. Малаш), както и руските женски лични имена, образувани от римско митологично име (Г. Петкова). Материалите, групирани под заглавие *Методика на чуждоезиковото обучение*, коментират преподаването на сръбска техническа лексика в Пловдивския университет (Д. Хербез) и проблемите при усвояването на категорията *число* в украинския език (М. Шевченко).

В сборника са събрани също докладите от секция *Превод и многоезичие*, представени на кръглата маса, посветена на 60-та годишнина от рождението на проф. дфн Искра Ликоманова. Сред акцентите в тях се открояват трудностите при превод на многоезични оригинални текстове (А. Пенчева), на значещи имена или на имена на известни лица – референции (върху *Крематорът* на Ладислав Фукс, Г. Бакърджиева), на устойчиви словосъчетания с етнически маркер (С. Томанова), пренасянето на архаична лексика в южнославянски текстове (върху материал от романи на М. Църнянски, В. Седефчева), превеждането на разговорни маркери, особено ако разговорността се изразява единствено на синтактично равнище (Й. Тишева). Като предизвикателство в текстовете изпъква въпросът за превеждането на термини в близкородствени езици, каквито са южнославянските (Н. Бечева). В. Радева подчертава трудностите при славяно-славянския превод, където често се срещат типови грешки – подвеждане по оригинала като симптом и резултат на превод от близкородствени езици.

Със своето тематично разнообразие, с богатството от изследователски ракурси, в което личат методологическите традиции на различни национални школи, том I. *Лингвистика* на сборника *Мултикултурализъм и многоезичие* свидетелства за широтата и актуалността на изследваната научна тематика, както и за значимата роля на Факултета по славянски филологии на Софийския университет *Св. Климент Охридски* в качеството му на авторитетен славистичен център.